

Sinemada Mekân ve Işık Etkileşimi: *Bridge of Spies* Üzerine Bir İnceleme

Ferit Çağıl* • Maşallah Kiliç**

ÖZ

Mekân kullanımı sinemanın en önemli unsurlarından biridir. Mekânın kurgusu sinemanın teknik unsurlarıyla gerçekleşmektedir. Kamera, ışık, ses ve dekor kullanımı bunların başında gelmektedir. Çalışma, sinemasal mekân ve ışık arasındaki etkileşime vurgu yapması bakımından önem arz etmektedir. Sinemada aydınlatma çok boyutlu anlamlar üzerinden inşa edilmektedir. Bu noktada mekânın kurulumunda ve yansıtılmasında ışık çok önemli bir konumdadır. Işık ve mekân arasındaki ilişki filmin anlam ve duygu dünyasına uygun tasarlanır. Işık kurulumuyla mekânın yapısı ortaya konulduğu gibi mekânın uzamsal boyutu ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada incelenen *Bridge of Spies (Casuslar Köprüsü, 2015)* filminde çözümlendiği üzere noktalama ışık kaynakları ile mekân arasında çok boyutlu bir ilişki bulunmaktadır. Bu yeniden yaratılan mekânın formunda ışık hem anlam hem de duygular üzerinde rol oynamaktadır. Mekânın görsel estetiğinin oluşumunda da ışık ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda öne çıkan bir diğer unsur ise mekânın mimari yapısı ve kurulan ışığın türü arasında ilişkinin doğru orantısının duygular ve anlam üzerindeki belirleyici etkisidir.

Anahtar Kelimeler: sinema, mekân, ışık, casuslar köprüsü

* Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
fcagil@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3391-869X

** Öğr. Gör., Hakkari Üniversitesi Çölemerik Meslek Yüksekokulu
masallahkilinc@hakkari.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0854-1939

The Interaction of Space and Light in Cinema: *A Study on Bridge of Spies*

ABSTRACT

The use of space is an indispensable element in the cinema. The setting of the space is realized with the technical elements of the cinema. Mentioned technical elements are composed from camera, light, sound, and decoration. The important element for this study is the interaction between cinematic space and light. Lighting in cinema is built over multidimensional meanings. Light plays a very important role in the installation and reflection of the space. The relationship between light and space is designed in accordance with the meaning and emotional world of the film. With the placement of light, the spatial dimension of the space is revealed as well as the structure of the space. As seen in the movie *Bridge of Spies* (2015), which we discussed for this study, there is a multidimensional relationship between punctuation light sources and space. In this recreated form of space, light plays a role in both meaning and emotion. Light also comes to the fore in the formation of the visual aesthetics of the space. Another prominent factor in this context is the determining effect of the direct ratio of the relationship between the architectural structure of the space and the type of light placed on emotion and meaning.

Keywords: cinema, space, light, bridge of spies

Extended Abstract

The use of space in the cinema is very important. Therefore, cinema creates its own space form. Physical space becomes cinematic space. This transformation enables the technical elements of cinema. Thanks to these technical elements, a cinematic space is created. At this point, camera, sound, light and decoration are the main technical elements that come to the fore. The space, which breaks away from its integrity especially with the framing of the camera, realizes the first step of transformation for cinema. The camera's point of view and point of view not only separates the space from its integrity, but also provides a perspective to the viewer. The viewer sees the space from the camera's point of view. Therefore, there is a multidimensional relationship between the camera and the space. Every story needs a place, and that's why cinema's relationship with space is multi-layered.

The first presents its story through a venue. Secondly, space becomes the mediator of narrative language. Another important element that stands out at this point is the decoration of the place. The place, which is decorated in accordance with the emotional and meaningful world of the film, provides the emergence of strong emotions and strong messages. For this reason, the decoration of the space is important for the art of cinema. Another prominent element in this decoration is the use of light. The use of light in the cinema is fundamentally important in terms of making the camera visible what is in the *mise-en-scène*. However, beyond this, the use of light takes place through many different meanings. While creating visual aesthetics in the film, it also creates psychological effects in the scenes. In this context, there is more than one purpose between the use of light and cinema. Light has an important place in the reflection of the characters and their inner worlds. Another important point that the light installation affects is the space.

As the first point, the space is made visible with light. In particular, the interior and exterior structure of the door, window and space becomes evident with the use of light. Secondly, light is an important factor in decorating the space. There is a direct relationship between lighting and decorating the space. For this reason, lighting is important in the decoration process of the space. It is also very important that the space is transformed into a means of expression. Lighting, which is established through a psychological factor, enters into a direct relationship with the space in this process. Another important issue between space and light is the use of shadow. Only certain parts of the space are illuminated by using point light sources. Other parts deprived of light remain in the dark. With such a narrative technique, both visual aesthetics are created and the language of expression is strengthened. In addition, a clear area and dark areas are created on the space with the use of shadow and light.

In the light of all these factors, this study aims to determine the relationship

between the use of space and light in cinema. For this reason, the use of space and the use of light in cinema are examined. In addition, the relationship between light and space has been tried to be determined. For this reason, the movie *Bridge of Spies* (2015) was examined in order to visually support the facts determined in the study and to be a source. The relationship between light and space is supported by images from this movie. These images were examined with an emphasis on the use of light and space. At this point, the visuals selected in the film were scenes where interior and point light sources were used. As a result of the study, it was seen that the relationship between light and space was built on very different layers. It has also been seen that the relationship between light and space is reciprocal.

Giriş

Sinemada mekân kurulumu filmin ana unsurlarından biridir. Filmin konusunu içinde barındıracak olan mekân tasarımı kurgusal bir süreçten geçmektedir. Bu kurgusal süreç mekânın filmin doğasına göre tasarlanması demektir. Çam (2016) sinemasal mekânları şu şekilde tanımlar (s. 11):

Sinemasal mekânlar fizikî ve/veya deneyimlenmiş mekânların sinema sanatı aracılığıyla dolaylanarak perdeye ya da ekrana getirilmesiyle vücut bulur. Fizikî mekânlar, sinemasal manzaralar – peyzajlar (*cinematic landscapes*); sinemasal kent manzaraları (*cinematic cityscapes*); sinemasal deniz manzaraları (*cinematic seascapes*) ve benzeri biçimde çerçevelenerek ve kurgulanarak sinemasal mekânlara dönüşür.

Bu noktada sinemasal mekânın sinema sanatı aracılığıyla yeniden dekore edilmesi bizi sinemanın teknik unsurlarına götürmektedir. Kamera, kostüm, dekor, ışık ve ses, mekânın yeniden kurgulanmasında kullanılan teknik unsurlar olmaktadır. Bu noktada çalışmamızın temel konusu, sinemasal mekânların kurgusunda ışık faktörünü inceleyip bu iki etmen arasındaki ilişkiyi çözümlenmeye çalışmak olacaktır. Işık ve mekân arasındaki ilişki filmin anlatım sürecinde çok boyutlu kavramlar üzerinden inşa edilmektedir. Özellikle anlatım sürecinde görsel etkiyi ön plana çıkartan yapımlarda mekân ve ışık arasındaki etkileşimin oldukça önem kazandığı görülmektedir. Bu iki unsur hem filmin anlatımına hem de duygusuna etki etmektedir. Sözen (2013) sinemada ışık kullanımının tarihçesi ve önemi hakkında “film sanatını[n] ‘ışıkla oyun’ diye tanımladığını; zıtlaşan, bütünleşen ışık yoğunluklarını[n], öteki görsel öğelerle bir arada yaratıcı biçimde kullanıldığını” ifade etmektedir (s. 153). Bu bağlamda öne çıkan önemli unsur ise ışık ve diğer görsel öğelerin kullanımında ortaya çıkan yaratıcılığın filmin anlam ve duygusu dünyasına büyük oranda etki etmesidir.

Anlatımın en önemli unsurlarından olan mekânın kurgulanma sürecinde başat unsurlardan olan ışık kullanımı ayrıca mekânsal formlara uygun dizayn edilebilmesi sebebiyle de ayrı bir önem kazanmaktadır. Filmsele aydınlatma bu noktada sadece mekânın fiziksel görünürlüğünü ortaya koymakla kalmayıp ayrıca bu yeniden kurgulanmış mekânın oluşumunda estetik bir görsel de kazandırmaktadır. Tüm bu etkenler ışığında çalışmada hem mekânın fiziksel yapısını ortaya koymak hem de mekânın oluşumunda ve sunumunda oluşturduğu görsel estetiğin ortaya konulabilmesi adına yönetmenliğini Steven Spielberg’in yaptığı *Bridge of Spies* (*Casuslar Köprüsü*, 2015) filmi çalışma nesnesi olarak seçilmiştir. Çalışmada (i) filmsele mekân ve filmsele aydınlatma arasındaki etkileşimin boyutu, (ii) sinemasal mekânın kurgulamasında ışık faktörünün önemi ve (iii) sinemasal mekânın estetik boyutunda aydınlatmanın etkisi temel araştırma soruları olarak belirlenmiş ve bu sorulara yanıt aranmıştır. Çalışmanın görsel öğelerle örülmesi ve filmin içerisinde bu sorulara yanıt bulma arayışında ortaya konulacak argümanların desteklenmesi gerekliliği *Bridge of Spies* üzerinden yapılan çözümlemeyle karşılanmıştır. Bu bağlamda öncelikle sinemasal mekânın ve sinemada ışık

kullanımının irdelenmesi yerinde olacaktır.

Sinemada tasarlanan mekân kullanımı filmin anlatısı için başat unsurlar arasında yer almaktadır. Fiziki mekânın sinemasal mekâna dönüşüm sürecinde kurgusal etmenler ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda gerçek mekân, sinemanın teknik unsurları vasıtasıyla sinemasal mekâna dönüşmektedir. Sinema özünde bir hikaye aktarır, bu süreçte çeşitli teknik unsurlardan faydalanır. Bu süreçte en önemli etkenlerden biri de mekân kullanımıdır. Sinema bu noktada kendi mekânsal formunu tasarlayarak hikayesini bu yeni form içerisinde aktarmaktadır. Bayrak (2015) sinema ve mekân ilişkisini “sinema[nın] ortaya çıktığı ilk günden itibaren mekânla etkileşimde ol[duğunu] ve bilinçli veya bilinçsiz mekânı daima kullan[dığını] (...) tüm sinemasal tasarımlar[ın] mekânsal tasarımdan sonra yapıldığını” ifade etmektedir (s. 49). Mekânsal tasarımın bu denli önemli olması en temelde onun anlatı süreciyle olan kaçınılmaz ilişkisinden gelmektedir. Gök (2007) bu durumla ilgili olarak şunları belirtmektedir (s. 115):

Filme alınıp görüntülenecek mekânın düzenlenmesi, sahne tasarımı, dekor, kostüm, makyaj ve efektler yönetmene gerçek yaşamdaki mekân ve görünümleri kendi görüş ve amacı doğrultusunda değiştirme olanağı sağlar. Yönetmen somut görüntülerle gerçek yaşamdan düşlere, düşsel mekândan hayallere geçebilir ve sinemasal mekân kavramını, anlayışını ortaya koyar.

Sinemasal mekânın tasarlanması bu çok boyutlu süreçlerden geçmektedir. Tüm bu süreçlerin neticesinde tasarlanan yeni mekân formu artık filmin anlatısı için uygun bir teknik unsura dönüşmektedir. Mekânın tasarlanıyor olabilmesi ve fiziki mekânın dekore edilebilmesi bu süreçte önemli etkenler olmaktadır. Yönetmen tarafından filmin anlatı dünyasına uygun dekore edilmiş mekân anlatının ana unsurlarından birine dönüşmektedir. Fiziki mekân bu süreçlerin sonunda yeni bir forma yani sinemasal mekâna dönüşmektedir. Gerçek mekân ile filmin anlatısına uygun tasarlanan mekânlar pek çok açıdan birbirinden ayrılmaktadır (Çam, 2016, s. 12). Bu noktada öne çıkan en önemli farklardan biri, film için tasarlanan mekânın öznenin varlığıyla bir anlama kavuşmasıdır. Bu bakımdan sinemasal mekân gerçek mekâna kıyasla daha esneklerdir. Bu esnekliğin sonucunda tasarlanan mekânın anlamı değişken bir anlam üzerinden inşa edilir. Panofsky (aktaran Özçınar, 2010) sinemasal mekânın çok boyutlu etkileşimini “mekânın içinde yalnızca bedenler değil, farklı çekimlerin kesilmesi ve montajı (kurgu), kameranın odaklanması ve kontrollü hareketiyle ortaya çıkan, yaklaşma, geri çekilme, dönme, çözülme ve saydamlaşmayla mekânın kendisi de hareket etmektedir” ifadeleriyle anlatmaktadır (s. 52). Mekânın sinematografinin teknik unsurlarıyla bu denli önemli bir anlatım aracına dönüşmesi neticesinde mekân üzerinden yapılan teknik değişimler de sinemanın gelişimiyle beraber önem kazanmıştır.

Mekân tasarlanmıştır ve bu tasarıda öne çıkan en önemli unsurlardan biri de ışık kullanımı olmuştur. Mekân ve ışık kullanımı arasındaki çok boyutlu ilişki sinemasal

anlatı ve estetik görsel bir sunum için önemli araçlar olmuşlardır. Bir yandan ışıkla aydınlatılan sinematografik mekânlar öte yandan ise bu ışıklandırmanın görsel bir estetik oluşturması önemlidir. Yeryüzünde yer alan canlı ve cansız varlıkları ve bunlara ait formları görebilmemizi sağlayan ışıktır. Görmek eylemi ışık sayesinde mümkün olmaktadır. Görmenin kaynağı olan ışık doğal formlarda olabileceği gibi insanlar tarafından yapılmış yapay aydınlatma kaynakları da mevcuttur. Mükerrrem (2012) görülebilen her şeyin yaratıcısının ışık olduğunu belirtmekte, her şeyin ışıktan doğduğunu savunmaktadır (s. 43). İnsan gözünün çevresindeki canlı ve cansız varlıkları görebilmek ve algılayabilmek için nasıl ki ışığa ihtiyaç duyuyorsa, sinemanın kayıt aygıtı olan kamera da buna ihtiyaç duymaktadır.

Sinemanın kayıt aygıtı olan kamera teknolojisindeki gelişimin temel odağı insan gözünün görebildiği seviyeye yaklaşmaktır. Ancak teknolojinin hızla ilerliyor olmasına rağmen hâlâ bu seviyelere gelinmiş değildir. Özellikle son yıllarda kamera teknolojisinde yaşanan gelişmeler kameranın sensörlerinin ışığı algılama gücünü yükseltmiş ve kullanılan ışık miktarını azaltmıştır. Dış mekânlarda yapılan çekimlerde güneşten yararlanılan kameralar özellikle iç mekânlarda yapay aydınlatmalara ihtiyaç duymaktadırlar. Sinemada aydınlatma temelde kameranın mizansenin içerisinde olanları görünür kılmak için yapılmaktadır ama bu birincil anlam aydınlatmanın en öz hâlidir. Buna karşın bu filmsel aydınlatma estetik görüntünün de önemli bir parçası olup hem anlam hem de duygular üzerinde rol oynamaktadır. Sözen ve Dayı (2013) bu ikili durumu şu şekilde belirtir (s. 33):

Sinemada aydınlatma iki ana düzleme oturtulabilir: İlki teknik nedenlerdir; nesnelere görüntülerini kaydedebilmek için kameranın ışığa gereksinimi vardır. Işık olmadan görüntü oluşturulamaz. İkincisi ise estetik boyuttur. İki boyutlu düzlemde üçüncü boyut yanılması yaratılmak, aktarılacak istenilen psikolojik ortam ve duygu yansımalarını verebilmek için aydınlatma tasarımına başvurulur.

Bu noktada çalışmamız için önemli olan unsur ise aydınlatmanın estetik olarak kullanılmasıdır. Estetik bir görüntü oluşturmak için kullanılan aydınlatma, filmin vermek istediği mesajı güçlendirdiği gibi diğer taraftan duygular üzerinde de etki etmektedir. Filmin anlatı dilini güçlendirmek ve ayrıca estetik görüntüler yaratmak için, ışık kullanımını çok boyutlu olarak tasarlanmaktadır. Bu noktada filmin anlatısında tasarlanan ışık kullanımı adına belirli kalıplardan söz etmek zordur. Bu çoğunlukla anlatının türüne, anlatı diline, duygusuna ve içinde geçtiği mekâna göre oluşur. Filmin atmosferine göre tercih edilen mekânların, daha sonra yönetmen, görüntü yönetmeni ve ışık şefi tarafından filmin anlatı diline ve sahnelerin içinde barındırdığı duygulara uygun bir şekilde ışıklandırması yapılmaktadır. Tercih edilen ışıklandırma biçimi, film içerisindeki bütün temel dinamiklerle ilişki içerisine girmektedir. Bu bağlamda ışık kullanımının estetik kısmını oluşturan en önemli noktalardan biri ışık ve gölge kullanımınıdır.

Mükerrem (2012) sinemada iki farklı aydınlatma yaklaşımına dikkat çekmektedir (s. 44). Bunlardan ilki içeriğe bağlı kalmadan yapılan ve doğal aydınlatma olarak da bilinen yaklaşımdır. Ay, Güneş ya da herhangi bir yapay aydınlatma kaynağından geliyormuşçasına saçılan bir ışık kullanımı söz konusudur. Burada aydınlatmanın öyküdeki zaman ve mekânı gerçekte olduğu gibi yansıtacak şekilde düzenlendiği görülmektedir (Mükerrem, 2012, s. 44). İkinci yaklaşımda ise çekimin mevcut olduğu mekânı ve oyuncuların ruh hâline uygun bir aydınlatmanın varlığı söz konusudur ve bu “psikolojik aydınlatma” olarak da bilinmektedir. Filmin atmosferinde ışık ve gölgenin beraber kullanımı birden fazla anlam üzerinden ortaya çıkar. Mizansenin içerisindeki belirli noktaları aydınlatan yönetmenler, geriye kalan kısımları ise karanlıkta bırakır. Işık ve karanlığın zıtlığı üzerine inşa edilen filmin anlatısı bu iki zıt kutuptan doğan görsel estetiği de anlatı dilinin aracı yapar.

Işık kullanımında diğer önemli etken ise izleyenin dikkatini ışıkla yönlendirebilmektir. Mizansenin içerisinde izleyenin dikkatinin çekilmek istenildiği noktalar ışık kullanımıyla belirlenir. Bu aydınlatma biçimi çoğunlukla nokta ışık kullanımıyla gerçekleşir. Işık ve gölge zıtlığından doğan anlatım gücünün kullanıldığı bir diğer etken ise karakterin ruhsal durumu ve yaşamış olduğu iç çatışmaların bu tür bir teknik anlatıyla sunulmasıdır. Ayrıca ışık ve gölge kullanımı sadece iç mekânlarda değil aynı zamanda dış mekânlarda da oldukça etkili kullanılmaktadır. Işık kullanımının bu çok boyutlu kullanımı ve yarattığı anlamlar ışığın öznelliğinden kaynaklanmaktadır. Öztürk (2019) ışığın öznelliğiyle ilgili olarak şunları belirtir (s. 143):

Işığın, anlam yaratan bir unsur olarak kullanılışı iki şekilde olur. Bunlardan ilki nesnel etkisidir. Objenin görünüşünü değiştirmesiyle kendini gösterir. İkincisi ise ışığın öznelliğidir. Bu etki biçimi belirli bir aydınlık derecesinin izleyici üzerinde bıraktığı duygusal tesirdir. Gün ışığında seyirci için önemsenmeyen objelerin karanlıkta yâda ışığın yetersiz olduğu ortamlarda seyirciye korku veren bir şekle bürünebilmesidir.

Sinemada kurulan aydınlatma biçimlerinin değinildiği üzere öznel bir şekilde tasarlanıyor olması bir filme çok boyutlu olarak etki etmektedir. Bu durum da bu çalışmanın odağında yer alan aydınlatma ve mekân arasındaki ilişkinin çözümlenebilmesinin mekân ve ışık arasındaki etkileşimin boyutlarıyla paralellik oluşturacak görsel çerçevelerle gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır.

***Bridge of Spies*'ta Işık ve Mekân Etkileşimi**

Sinemada sinemasal mekân filmin anlatı dünyasına uygun dekore edilerek veya gerçek mekânlar kameranın objektifleriyle bütünlüğünden kopartılarak sunulmaktadır. Burada öne çıkan unsur ise mekânın kurgulama sürecine dahil olarak yeni bir form kazandığıdır. Bu yeniden yaratılan mekân sinemanın teknik araçları sayesinde filme

uygun bir nitelik kazanmış olur. Bu teknik araçlardan biri de ışık kullanımüdür. Işık kullanımının mekânla olan ilişkisi iki taraflıdır. Işık kullanımının mekân üzerinde belirleyici bir etkisi olmasının yanı sıra aynı zamanda mekânın mimari yapısının da ışık kurulumu üzerinde bir etkisi vardır. Bu noktada öne çıkan unsurlar mekânın mimari yapısındaki iç hatlar ve mekân ile dışarıyı arasında bağlantı noktaları olan pencere, kapı ve benzeri noktalarlardır. Filmde genel itibarıyla noktasal ışık kaynakları kullanılmıştır. Film çoğunlukla iç mekânların kullanılmasından dolayı aydınlatma da bu tür bir teknik üzerinden inşa edilmiştir.

Filmin genelinde noktasal ışık kaynakları sınırlı alanların aydınlatılmasında kullanıldığı için, ışık ve gölge film boyunca iç içe bir görünüm sergilemektedir. Işık ve gölgenin zıtlığı üzerinden inşa edilen bu sinematografik anlatı hem filmin anlatı diline yansımış hem de görsel estetiği etkilemiştir. Yukarıda değinildiği üzere filmde iç mekân çekimlerinde kapı, pencere ve mekânın iç mimarisi aydınlatma üzerinde etkili olmuştur. Bu bağlamda özellikle mekân ve ışık arasındaki karşılıklı ilişki, filmin aydınlatma tasarımında ortaya çıkmıştır. Bütün bu etkenlerle beraber aşağıda filmde alınan kareler, ışık ve mekân ilişkisi merkezinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Görsel 1. Kendi portresini çizen ajan (*Bridge of Spies*)

Filmin *Görsel 1*'de yer alan karesinde sinemasal mekânın oluşumunda ışık faktörünün etkisi belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Öncelikle kameranın konumlandırıldığı alan itibarıyla karakterin içinde olduğu odanın sınırlı bir alanını görmektedir. Karakterin oturduğu masanın tam karşısında üç adet pencere bulunmaktadır. Bu üç pencereden içeri giren gün ışığı ortamın ana aydınlatıcısı konumundadır. Buna karşın karakterin solunda kalan en sondaki pencerenin pervazı diğerlerine göre daha kapalı olduğundan dolayı bu sınırlı alandan içeri giren ışık zemine yansımaktadır. Aynı zamanda odanın tavanında bulunan ve mizansenin içinde görünür kılınan bir ışık kaynağı mevcuttur. Bu kaynaktan ve pencereden gelen ışık zeminde buluşarak keskin bir aydınlık alan yaratmıştır. Odada bulunan üçüncü ışık

kaynağı ise karakterin solunda kalan duvarda asılı olan sarı ışık kaynağıdır. Diğer ışık kaynaklarına göre oldukça düşük bir etkisi olmasına rağmen sarı ışık olduğundan hem mekânın o kısmında belirgin bir bakış yaratmakta hem de mizansenin içerisinde bulunan dekorlara görünürlük kazandırmaktadır.

Burada öne çıkan bir diğer unsur ise ışığın hem mizansenin görünürlüğünü sağladığı ayrıca ışık kullanımıyla mekânın mimari yapısı anlatı dilinin görsel bir unsuru olduğudur. Yukarıda filmde alınan kareden hareketle sinemasal mekânın kurgusunda aydınlatmanın büyük bir faktör olduğunu belirtebiliriz. Ayrıca filmde bu derece ışık kaynağı olmasına rağmen alanın bütünü aydınlatılmamış. Belirlenen sınırlı alanlara yönelik aydınlatma diğer alanların gölgede kalmasını sağlamıştır. Bu şekilde anlatım dilinde ışık ve gölge beraber kullanılarak hem anlatı diline etki etmiş hem de görsel olarak estetik bir görüntü yaratmıştır. Arslan (2019) resim sanatında kullanılan ışık ve gölge kullanımıyla ilgili olarak şunları belirtir (s. 66):

Batı sanatında gölge, Rönesans'ta ortaya çıkan merkezi perspektifin imkânlarıyla insan bakışına yönelik yanılısma yaratmanın bir unsuru olarak önemli bir işlev görmüştür. Bu dönemde kullanılmaya başlanan yapay ışık kullanımıyla elde edilen gölgeler (tek bir ışık kaynağından gelen ışık ve gölgeler) resmin yüzeyinde derinlik yanılısmasını yaratmıştır. Barok dönemine gelindiğinde gölge artık salt biçimi yaratmanın unsuru değil, ayrıca psikolojik olarak etkilemenin aracı olmuştur.

Gölge kullanımının resim sanatında bu denli çok boyutlu anlamlar üzerinden inşa ediliyor olması onu sanat yapıtlarının hem görselliği hem de anlamın inşa edilmesinde önemli bir noktaya taşımıştır. Bu noktadan hareketle resim sanatında kullanılan ışık ve gölge kullanımı üzerinden oluşturulan kompozisyonun ve görsel estetiğin sinema filmlerinde icra edilen aydınlığın yaratılmasında da kullanıldığını belirtebiliriz. Bu açıdan değerlendirilen sinematografik aydınlatmanın bu tür aydınlatmalarla benzerlik taşıdığı ve kökenini buradan aldığını söyleyebiliriz.

Görsel 2. İş görüşmesinde olan avukat (*Bridge of Spies*)

Filmin bu karesinde çoklu ışık kullanımı mevcuttur (*Görsel 2*). Karşı karşıya oturmuş iki karakteri gördüğümüz bu karede mizansenin içerisinde dekor olarak da kullanılan beş ışık kaynağı vardır. Bunlar haricinde de görüntüye sağda ve solda bulunan pencerelerden içeri giren beyaz gün ışığı katkı yapmaktadır. Dışarıdan gelen gün ışığı mekânın mimari yapısında bir belirginlik yaratmanın yanı sıra görüntünün içerisinde keskin aydınlık alanlar yaratmıştır. Ama bu zıt yönlerden gelen gün ışığı ortada birleştirilmeyerek daha çok sınırlı alan üzerinden kurulmuştur. Işığın bu denli sınırlı alanlar üzerinden inşa ediliyor oluşu, gölge kullanımını da ön plana çıkarmıştır.

Her iki karakterin yanında bulunan büyük masa lambaları üzerlerinde bulunan şapkadandan dolayı, alan aydınlatmasından ziyade görsel estetiği ve mekânsal uzamı belirgin kılmak için kurulmuştur. Bu noktada mekânsal uzam bu iki lambadan başlayarak duvarın tam dibinde bulunan masa üzerindeki lambaya oradan duvarda asılı bulunan ikili küçük lambaya doğru ilerlemektedir. Bu bağlamda karakterler ve mekân arasında üçlü bir uzamsal derinlik yaratılmıştır. Bu durum bizi sinematografide inşa edilen ışık tasarımının çok boyutlu inşasını ve aynı şekilde oluşturulan anlamın da güçlü bir destekleyicisi olduğunu göstermektedir. Sahnenin içerisinde üç farklı ton mevcuttur. Bunlar beyaz gün ışığı, sarı ışık ve gölge kullanımıdır. Bu noktada kurgusal mekânın yaratılan formunda aydınlatma önemli bir araca dönüşerek anlamın ve duyguların oluşumunda büyük bir pay sahibi olmaktadır. Karakter ve mekân arasındaki uzamsal derinlik ışıkla yaratıldığı gibi mekânın tasarımında kullanılan dekorlar da ışığın kurulduğu noktalar itibarıyla belirginlik kazanmaktadırlar.

Görsel 3. Avukatlık bürosu (*Bridge of Spies*)

Filmin bu karesinde ışık kullanımı belirgin bir şekilde ön plana çıkmaktadır (*Görsel 3*). Büyük bir ofis ortamında birçok çalışanı gördüğümüz bu sahnede sarı ışık ve beyaz gün ışığı beraber kullanılmaktadır. En ön masada gördüğümüz iki kadının hemen önünde bulunan ikili sarı lambalar devamında arkaya doğru giden masaların üzerindeki lambalarla uzamsal bir derinlik oluşturmuşlardır. Bu sayede salonun

içerisindeki masalar mizansenin içerisinde gözüken bu lamplarla belirginlik kazanmış, ayrıca bu tür bir aydınlatmayla mekân içerisinde de parçalar arasında sınır oluşturulmuştur. Salonun en arka kısmındaki duvarda üç büyük pencere bulunmaktadır. En soldakinin pervazları tam kapalı olduğundan burada çok az bir ışık vardır. Bununla sadece oradaki pencerenin varlığı ortaya çıkmakta ve mekânın sınırını belirlemektedir. Buna karşın diğer iki pencerede ise daha güçlü bir gün ışığı içeri girmektedir. Bu yoğun gün ışığı duvarlardan salonun ortasındaki zemine doğru gelmektedir. Bu iki pencereden içeri giren gün ışığı, kameranın konumlandırıldığı nokta itibarıyla mekânın uzamsal boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sayede ışık ile mekânın mimari yapısı arasında kurulan ilişki sahnenin içerisinde belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. “Filmin en önemli yanı ve tercih edilme sebebi ise sinemanın görsel imkanlarını gerçek dünyada oluşturulamayacak mekân paradoksları aracılığıyla yaratması; böylelikle mekânı, insan – mekân ilişkisine dair yeni sorgulama alanları açmak için kullanmasıdır” (Beşgen ve Köseoğlu, 2019, s. 39).

Bu yeniden yaratılan mekân düzlemi içerisinde aydınlatma faktörü önemli bir konumdadır. Bir yandan yeniden tasarlanan mekân, bu yeniden yaratım sürecinde sinematografinin teknik bazı süreçlerinden geçerek filmin dünyasına uygun bir niteliğe kavuşmuş olur. Bu süreçte yeniden yaratılan mekânın mimari yapısı ve mekânın içerisindeki hatlar ışık kurulumuyla doğru orantısız bir oluşum üzerinden yaratılır. Örneğin sahnenin içerisindeki salonda bulunan pencereler bu bağlamda ışık kurulumu için doğru nokta olurken aynı zamanda bu pencerelerin varlığı da kurulacak olan ışığın yönüyle belirginlik kazanmış olur.

Görsel 4. CIA ajanı ve avukat arasındaki görüşme (*Bridge of Spies*)

Filmin bu sahnesinde de noktasal ışık kaynaklarıyla elde edilen ışık ve gölge kullanımı vardır (*Görsel 4*). İki karakteri ayakta masanın başında gördüğümüz sahnede hemen üstlerinde beyaz bir ışık kaynağı vardır. Bu ışık filtreler yardımıyla yumuşatılarak sadece altında bulunan masanın üstünü aydınlatmaktadır. Kullanılan

filtre yardımıyla ışık hem yumuşamış hem de odanın içerisine gelişigüzel dağılmamış, bu sayede yine sınırlı bir alan aydınlatılarak izleyenin dikkati belirlenen alanlara toplanmıştır. Aynı şekilde masanın hemen yanında bulunan diğer beyaz ışık kaynağı da tıpkı tavandaki gibi filtrelenmiş ve ışığını kendi içerisinde güçlü bir şekilde yansıtmıştır. Bu filtre sayesinde ışık doğrusal olarak düz ve keskin hatlar oluşturmayıp, yoğunlaştırılmış bir şekilde belirli bir alana yayılmıştır. Sağ tarafta bulunan ve üzerindeki şapkadan dolayı hem sarı bir renk almış olan ve yine bu şapka sayesinde oldukça sınırlı bir alanı aydınlatan bir diğer ışık kaynağı vardır. Bu ışık kaynağı hem sahnenin içerisinde görsel bir estetik katmış, hem de orada bulunan duvarın belirginliğini artırarak karakter ve duvar arasında bir derinlik oluşturmuştur. Aynı zamanda arka tarafta tavanda da bir ışık kaynağı daha vardır. Bu beyaz bir ışık kaynağıdır. Bu ışıkla arka tarafta bulunan bölme netlik kazanmış olur. Bu sayede arka tarafta bulunan bölme ön tarafla ayırılmış olur ve bu ayırışmanın oluşumunda ışık kullanımı önemli bir etki etmektedir. Bu tür bir çoklu ışık kullanımı hem mekânın mimari yapısındaki hatları ortaya çıkartır hem de sahnenin içerisindeki duygu ve anlamın oluşumunda bir pay sahibi olur. Ayrıca bu karede de diğerlerinde olduğu gibi çoklu ışık kullanımı gölgeyi ortadan kaldırmamış aksine sınırlı alanlar üzerinden yaratılan aydınlık belirli alanlarda daha koyu gölgeler ortaya çıkarmıştır. Bu şekilde gölge ve aydınlık zıtlığı üzerinden estetik bir görüntü ortaya konulduğu gibi bir de bu zıtlık üzerinden karakterlerin iç dünyaları da yansıtılmış olur.

Sonuç

Sinemasal mekânın kurgulanma sürecinde filmsel teknikler devreye girmektedir. Bu noktada yaratılan bu yeni mekân formu bu teknik unsurların neticesinde oluşturulmuş ve gerçek mekândan ayırıştırılmıştır. Bu bağlamda, temel olarak sinema öyküsünü sunmak için bir mekâna ihtiyaç duyar ve bu mekânın oluşumunda kamera, ses, ışık ve tasarım ön plana çıkar. Burada önemli olan nokta ise bütün bu teknik bileşenlerin yardımıyla yaratılan bu mekân; filmin öyküsünü içinde barındırdığı gibi anlatı dilinin de bir parçası olmaktadır. Sinemasal mekânın kurgulanma sürecinde kazanmış olduğu bu özerk ilişki onu film yapım sürecinde kayda değer bir konuma yükseltmektedir. Aynı zamanda kurgusal mekânın oluşum sürecinde teknik müdahalelere açık olması da bu oluşum süreci için önemlidir. Sinema ve mekân arasındaki bu karşılıklı ilişki mekânı sinemasal anlatı için önemli kılmaktadır. Bu noktada mekânın oluşum sürecinde etki-leşim içinde olduğu en önemli teknik unsurlardan biri de ışık kullanımıdır. Kameranın kadrajıyla sınırlandırılan ve bütünlüğünden kopartılan mekân, tasarım süreci içine girmektedir. Bu tasarım sürecinde dekore edilen mekân filmin anlatısı için önem kazanmaktadır.

Sinemasal ışık kurulumu mekânın dekore edilmesinde önemli bir pay sahibidir.

Bu kurgusal mekân ile ışık arasında çok boyutlu bir ilişki vardır. Işık kurulumuyla mekânın dekore edilmesi tamamlanmakta ve bunun yanı sıra kurgusal mekânın mimari yapısı da bu sayede ortaya çıkmaktadır. Bu noktada sinemasal ışık ve mekân arasındaki ilişkide önemli bir diğer boyut ise aydınlatma üzerinden mekân tasvirinde yaratılan görsel estetik ve mekânın kurulan ışık sayesinde hem anlatı hem de duygular üzerinde rol oynamasıdır. İncelediğimiz filmdeki karelerde görüldüğü üzere mekânın kurgusunda ışık tamamlayıcı faktörlerdendir. Bu bağlamda filmde öne çıkan bir diğer unsur ise mekânın mimari yapısı ve ışık kurulumu arasındaki doğrusal orantıdır. Örnek olarak sahnenin içinde geçmekte olduğu mekândaki pencereler aydınlatma için önemli konumdadırlar.

Aydınlatma en nihayetinde kameranın mizansenin içerisinde bulunan hareketleri, canlı ve cansız nesnelere görünür kılmak için tasarlanır. Bu birincil bağlamından daha öteye de konumlandırılacak yeni teknikler ve anlamlar üzerinden de ışık kurulumu gerçekleşmektedir. Özellikle sinematografik olarak görsel etkiyi ön planda tutan yapımlarda ışık kurulumu önemli bir konuma yükselmektedir. Bir yandan karakterle olan ilişkisi diğer yandan özellikle sinemasal mekânın kurgulanmasında ve tasarlanmasında aydınlatma önemli bir konumdadır. Çalışmanın neticesinde görülmüştür ki sahnenin içerisinde barındırdığı duygu ve anlam oluşumlarına uygun tasarlanan ışık mizansenin önemli bir ögesi olmaktadır. Bunun yanında sinema için vazgeçilmez bir unsur olan mekân ve bu mekânın yaratılıp sunulmasında da ışık faktörü önemli bir konumdadır. Bütün bu etkenlerle beraber sinemasal mekânların oluşumunda ışık faktörü göz ardı edilemeyecek derecede önemlidir.

Kaynakça

- Arslan, S. (2019). *Varlık ve Biçim Bağlamında Gölge Pratikleri*. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Bayrak, T. (2015). *Türk Sinemasında Mekân Yaklaşımı: Yılmaz Güney'in "Yol" ve Nuri Bilge Ceylan'ın "Kış Uykusu" Filmlerinin Mekânsal Çözümlemesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çam, A. (2016). Sinemasal Mekânlar ve Sinemasal Mekânların Çözümlemesi. *sine-cine*, 7(2), 7-37.
- Gök C. (2007). Sinema ve Gerçeklik. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 112-123.
- Mükerrem, Z. (2012). *Sinematografi Üzerine Düşünceler: Kuram ve Uygulamalar* (1. Baskı). İstanbul: Ayrıntı.
- Özçınar M. (2010). *Sinematografik Zaman ve Mekânın Oluşumunda Felsefi Arka Plan*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Kuyucak Esen, Ş. (2013). Sinemada Auteur Kuramı. Z. Özarslan (Ed.), *Sinema Kuramları 2: Beyazperdeyi Aydınlatan Kuramlar* (1. Baskı) (s. 33-50). İstanbul: Su.
- Öztürk, A. (2019) Gerilim Filmleri Bağlamında Işık Kullanımının Anlam Yaratma Üzerindeki Etkisi: "Olağan Şüpheliler" (The Usual Suspects) Film Örneği. H. Arapgirlioğlu ve K. Sürmeli (Ed.), *Güzel Sanatlar Alanında Araştırmalar ve Değerlendirmeler* (1. Baskı) (s. 143-165). Ankara: Gece Akademi.
- Sözen M. (2013). Sinemada Anlam Yaratıcı Bir Öğe Olarak Işık Tasarımı ve Örnek Çözümler. *Selçuk İletişim*, 7(4), 152-168.
- Sözen M. ve Dayı H. (2013). Sinemada Işık Kullanımı ve Örnek Bir Çözümleme. *Erciyes İletişim Dergisi: akademia*, 3(1), 32-49.